

Wat kost een verslaafde?

Wat kost een verslaafde? Een legitieme vraag, die vrijwel onmogelijk te beantwoorden is. De een drinkt thuis en is onzichtbaar. De ander zorgt voor overlast in het uitgaansleven. Dat brengt andere kosten met zich mee. Wat het ook kost: behandeling loont. Dat blijkt uit een recent rapport van het Nederlands Zorginstituut.

TEKST: **Linda van Doorn**

10% minder alcoholconsumptie leidt tot 20% minder alcoholdoden en 5% minder fatale ongelukken

DE maatschappelijke gevolgen van verslaving zijn aanzienlijk. Behoorlijk stigmatiserend ook, omdat in onderzoeken naar de gevolgen vooral de 'stereotype verslaafde' wordt uitgelicht. Een junk onder de brug die rooft om geld voor zijn volgende shot te vergaren en die maar wat rond loopt te brallen zonder verder ook maar een fuck uit te voeren. Jammer... maar vooruit, deze stereotypen zijn vaak wel het meest zichtbaar als het gaat om overlast, (verwervings)criminaliteit en geweld. De 'andere' verslaafden kunnen we dan weer makkelijker onderverdelen bij verkeersongevallen (die hebben tenminste een auto) en ziekteverzuim (die hebben tenminste werk).

OVERLAST DOE 'S NIET ZO LASTIG JOH

***Hank (49)** is door zijn verslaving zijn werk, gezin en huis verloren en van zijn sociale leven is weinig over. Hij woont al een aantal jaren op straat, en om aan zijn drug te komen moet hij aan geld komen en nee, dat gebeurt lang niet altijd op een eerlijke manier. Hij heeft dan ook al geregeld in de gevangenis gezeten en volgt sinds een jaar een methadonprogramma.*

Overlastveroorzakers zijn veelal verslaafde dak- en thuislozen die zich schuldig maken aan feitelijke of vermeende ►

gedragingen die als onaangenaam, ongewenst, lastig, hinderlijk dan wel bedreigend kunnen worden ervaren. Zo. Dat is mooi gezegd hè. Eigenlijk worden daarmee gewoon junkies bedoeld die de buurt onderpissen of -kotsen. Die de boel vervuilen met hun afval, agressief worden als iets ze niet aanstaat, de hele buurt bij elkaar schreeuwen en maar wat rondhangen. En die vermogensdelicten plegen om in hun verslavingsbehoefte te voorzien. Het aantal problematische opiatengebruikers werd in 2010 geschat op 11.200. Daarnaast waren er nog ongeveer 6500 opiatengebruikers die wel staan ingeschreven in de verslavingszorg, maar minder overlast veroorzaken. Daarmee is het aantal sinds 2001 (32.407) enorm gedaald.

PAPPEN EN NATHOUDEN

Sinds het eind van de vorige eeuw zijn deze 'echte' junkies grotendeels uit het straatbeeld verdwenen door de opkomst van zogenaamde Domushuizen van het Leger des Heils. Dit zijn gebruikersruimten die overlast op straat wegnemen doordat de verslaafden in een 'veilige omgeving' kunnen gebruiken. In sommige gevallen krijgen ze alcohol of bijvoorbeeld methadon toegestopt, zodat vredelievende burgers geen last meer van ze hebben. Mooie oplossing in eerste instantie, maar uiteindelijk lost het natuurlijk niets op. De verslaafde blijft verslaafd. Een prachtig voorbeeld van pappen

en nathouden waar alleen de rijkaard, die niet overvallen wordt omdat de verslaafde geld moet hebben, wat aan heeft. Toch heeft deze groep jarenlang gezorgd voor het beeld dat 'we' hebben van verslaafden. Terwijl een heel groot deel van de verslaafden in Nederland een heel normaal leven leidt. Zij werken, hebben vaak een gezin, volgen nog een opleiding en doen mee in het normale leven. Net als heel veel andere mensen drinken zij alcohol, gebruiken ze drugs, gokken ze of kijken ze porno. Het verschil is dat zij het niet doen omdat het lekker is, maar omdat het móet. Ze kunnen niet anders. Toch komt deze groep vaak niet in beeld bij onderzoeken naar maatschappelijke gevolgen, omdat zij gewoonweg geen overlast veroorzaken.

GEWELD ER OP LOS TIMMEREN

Jan-Hein (37) gaat elk weekend met zijn maten op stap. Meestal is het gezellig, maar gaat het ook mis. Jan-Hein drinkt vaak te veel of gebruikt drugs in combinatie met alcohol en dan krijgt hij soms kortsluiting in zijn kop. De eerste de beste wiens kop hem dan niet aanstaat, heeft een groot probleem, want Jan-Hein tinnert er zonder pardon op los.

Eerst even nuanceren. Niet iedere verslaafde gebruikt geweld, want niet iedereen wordt agressief van het gebruikte

middel. Maar het is wel iets dat vaak voorkomt. In het uitgaansleven, in het openbaar en thuis. Bekend is dat veel middelen invloed hebben op de hersenfuncties die een rol spelen bij agressief gedrag. Daarnaast hebben ook de houding, gemoedstoestand, verwachting en persoonlijkheid van de gebruiker invloed op agressie of geweld. Dronkenschap is volgens onderzoek van het Trimbos Instituut de meest voorkomende oorzaak voor het ontstaan en escaleren van uitgaansgeweld. Het is echter niet bekend in hoeverre dit ook daadwerkelijk verband houdt met verslaving, omdat niet iedere dronken stapper die geweld gebruikt automatisch ook verslaafd is. Wel is onderzocht dat 10 procent van de uitgaanders een probleemgebruiker is. Een onderzoek in Zweden toonde aan dat alcoholpreventie in het uitgaansleven geweld terug kan dringen. Het gaat dan om training van het barpersoneel, strengere handhaving van de alcoholwetgeving en informatievoorziening aan de gemeenschap. Elke geïnvesteerde euro bespaarde 39 euro. Dat zet zoden aan de dijk. Alcohol lijkt in 40-50 procent van geweldsdelicten een rol te spelen. Bij agressiviteit en geweld tijdens het uitgaan is dat 85 procent.

AGRESSIEVE VADER

Wessel (9) zit op zijn slaapkamertje. Hij en zijn moeder hebben net gege-

ten. Waar zijn vader is mag Joost weten. Als hij eindelijk thuis komt, hoort Wessel aan het gestommel en zijn manier van praten al hoe laat het is. Het geschreeuw van zijn vader en het huilen van zijn moeder volgt iets later en Wessel krimpt ineen. Hij blijft stiller op zijn kamer zitten, hoewel hij het liefst zijn moeder zou gaan helpen, maar hij weet ook dat mama dat niet goed vindt, omdat ze bang is dat Wessel dan óók weer klappen krijgt.

Geweld in de huiselijke kring - voornamelijk partnergeweld - gebeurt vaak onder invloed van alcohol of drugs. Ongeveer de helft van daders van partnermishandeling kampt met verslaving. De helft dáárvan gebruikt alcohol, iets meer dan een vijfde cannabis en iets minder dan een vijfde cocaïne. Heroïne- en gokverslaving komt ook voor, maar in mindere mate. De definitie huiselijk geweld heeft niets met de locatie van het geweld te maken, maar met de relatie tussen de dader en het slachtoffer. Er wordt onderscheid gemaakt tussen geestelijk, lichamelijk en seksueel geweld. Kinderen van verslaafde ouders worden vaker blootgesteld aan (de dreiging van) huiselijk geweld dan kinderen van niet-verslaafde ouders. Ook in gezinnen waar incest voorkomt blijkt alcoholisme een vaker voorkomend probleem te zijn. Onder mannelijke daders van partnergeweld blijkt de helft een alcohol- of drugs-

probleem, variërend van misbruik tot afhankelijkheid, te hebben. Bij vrouwen is dit een kwart. Cocaïnegebruik komt vaak voor bij daders terwijl cannabis en opiaten vaak door slachtoffers gebruikt worden.

KANKER DE GROTE K

Johan (58) heeft jarenlang gerookt en uiteindelijk longkanker gekregen. 'Erg voor je, maar wel een beetje eigen schuld', zullen mensen niet snel zeggen, maar wel vaak denken. Babette (53) heeft altijd behoorlijk gedronken en krijgt borstkanker. 'Meid, wat afschuwelijk! Gelukkig hebben we Pink Ribbon en allerlei gekke acties als NoBraDay om mensen met borstkanker een hart onder de riem te steken.'

Jaarlijks sterven zo'n 44.000 mensen in Nederland aan kanker. Marsja Meijer van KWF Kankerbestrijding vertelt: 'Van de sterfte aan kanker is tenminste 40 procent te verklaren door ongezond gedrag. Het aandeel alcohol is hierbij 2,9 procent.' Er wordt onderscheid gemaakt in hoe iemand met kanker wordt bejegend. Bij iemand die longkanker heeft wordt al snel gezegd dat het zijn eigen schuld is, omdat hij gerookt heeft. Wat veel mensen niet weten - of misschien niet willen weten - is dat alcohol ook voor verschillende soorten kanker zorgt.

Bij alcoholgebruik spelen zich allerlei processen af in het lichaam. Bij de afbraak van alcohol ontstaat de giftige stof acetaldehyde, dat voor een verhoogd risico op kanker kan zorgen. De door alcohol verhoogde afgifte van galzuur, speelt dan weer een directe rol bij het ontstaan van dikke darmkanker. Dat risico is al groter bij drie glazen alcohol per dag. Veel drinken zorgt er ook voor dat alcohol weer terugvloeit naar de slokdarm wat ontstekingen aan het onderste deel daarvan kan veroorzaken en dat geeft verhoogd risico op slokdarmkanker.

OVERGEWICHT EN DNA BESCHADIGING

Vrouwen hebben tot hun 75e normaal gesproken 8,8 procent kans om borstkanker te krijgen. Met één glas alcohol per dag wordt dit met 0,6 procent verhoogd. Bij twee glazen per dag heeft een vrouw al tien procent kans om voor haar 75e borstkanker te krijgen. Alcohol verhoogt namelijk de aanmaak van het hormoon oestrogeen, wat dus kan leiden tot borstkanker. Ook bevat alcohol vaak veel calorieën, wat weer tot overgewicht leidt en ook overgewicht kan een oorzaak van kanker zijn. Daarnaast beschadigt alcohol ons DNA direct, wat ook kanker tot gevolg kan hebben. Naast borstkanker en dikke darmkanker geeft 1 glas alcohol per dag al een verhoogd risico op leverkanker, hoofd- en hals kanker en slokdarmkanker. ▶

* Verslaafden kosten de maatschappij zo'n 4,87 miljard per jaar

€ 2,5 miljard euro per jaar is voor rekening van ziekteverzuim en slechte werkprestaties

> Criminaliteit ten gevolge van verslaving kost de maatschappij 1034 miljoen per jaar

De overheid geeft zo'n 5 miljoen per jaar uit aan alcoholvoorlichting <

10% van de Nederlandse beroepsbevolking lijdt aan verslaving

1 op de 7 bedrijfsongevallen is alcohol gerelateerd

Een 'schamele' ★ 480,2 miljoen euro per jaar kost de verslavingszorg ons

JAARLIJKS OVERLIJDEN TUSSEN 1500 TOT 2500 MENSEN AAN ALCOHOL GERELATEERDE SOORTEN KANKER

VERKEERS-ONGEVALLLEN IN EEN KLEIN HOEKJE

*Dat was een gezellig feestje vanavond, van Bep en Jan. **Gerrit (48)** heeft eigenlijk iets te diep in het glaasje ► gekeken, maar hij vindt dat hij best nog wel kan rijden. Hij hoeft niet zo ver en morgen zijn auto op gaan halen is alleen maar lastig. Gerrit maakt een verkeerde inschatting. Drie huizenblokken verder blijkt zijn reactievermogen toch echt sterk verminderd en dat Marc -die ook heeft gedronken maar in ieder geval op de fiets is- ineens oversteekt helpt niet mee. Gerrits auto schept **Marc (23)**. Gelukkig valt het letsel mee, maar beide heren zitten fout.*

Nederlandse automobilisten doen het redelijk goed in het verkeer. 0,7 procent rijdt met 0,5 promille of meer alcohol in het bloed. Dat is laag in vergelijking met de Europese 1,5 procent. Toch wordt geschat dat dit in de praktijk betekent dat zo'n 20 procent van de verkeersdoden komt doordat er alcohol in het spel was. Of dat echter verband houdt met echte verslaving is minder bekend. Wel vindt er bij automobilisten die rijden met een promillage van 1,8 procent, die weigeren om

het promillage te laten bepalen of die vier keer in vijf jaar onder invloed rijden een verplicht onderzoek naar alcoholproblematiek plaats. Bij zo'n 60 procent daarvan werd de diagnose alcoholverslaving gesteld, met vaak een dubbele diagnose. Vaak waren dit mannen van rond de veertig, die alleenstaand en werkloos waren. De meeste automobilisten die onder invloed deelnemen aan het verkeer kunnen in het hokje 'misbruikers' worden gestopt. Het cannabis- en amfetaminegebruik in het verkeer ligt iets hoger dan het Europese gemiddelde (cannabis 1,67 procent en amfetamine 0,19 procent). Met cocaïne en andere drugs scoren we ongeveer hetzelfde als de rest van Europa. Sommige studies (onder andere in Australië) vertellen dat de invloed van onder andere methadon op het rijgedrag beperkt is. Toch zijn er in verschillende landen beperkingen opgelegd voor het gebruik van methadon en opiaten in het verkeer.

VERZUIM IK BLIJF VANDAAG EEN DAGJE THUIS

Jeanette (34) is journalist bij een groot landelijk dagblad. Altijd als ze thuis komt uit haar werk, lukt het haar om nog ongeveer een half uur te wachten

tot ze haar eerste glas wijn drinkt. Maar eenmaal begonnen, gaat ze door met als gevolg dat ze een paar uur later tweënhalf fles verder is en dronken in slaap valt. Haar verantwoordelijkheidsgevoel slaapt haar meestal 's morgens met veel pijn en moeite naar haar werk, maar het komt steeds vaker voor dat ze zich ziek meldt.

26 procent van het totale ziekteverzuim is 'de blauwe maandag'. Soms gaan verslaafde werknemers eerder naar huis of ze komen juist vaak te laat. Door verminderde weerstand zijn deze werknemers vaak langer ziek en soms kan hun verslaving zelfs leiden tot een burn-out waardoor ze volledig uitvallen. Dit alles wordt geschaard onder direct verzuim. Onder indirect verzuim verstaat men dat de werksfeer verslechtert: prestaties worden minder, fouten en ongelukken komen vaker voor en de werkwijze van de verslaafde werknemer is minder efficiënt. Jaarlijks kost dit de Nederlandse samenleving zo'n 2,5 miljard euro. Een half miljard hiervan komt voor rekening van zorgverzekeraars. De ene helft gaat naar de behandeling van alcoholverslaafden en de andere helft naar andere verslavingsvormen, zoals drugs, gokken, gamen en tabak. ●

IN 2013 VIELEN ER 570 DODEN IN HET VERKEER. 114 DAARVAN KWAMEN OM DOOR ALCOHOL OF DRUGS

{Alcoholgebruik in het verkeer wordt sinds 1970 gemonitord}

*** 4,5%**
van alle sterfgevallen komt volgens de Wereld Gezondheid Organisatie door alcohol

ALCOHOL LIJKT BIJ 40-50% VAN ALLE GEWELDSDELICTEN EEN ROL TE SPELEN. IN HET UITGAANSGEWELD GAAT DIT OM 85%

* Van alle uitgaanders blijkt 10% een probleemgebruiker

Rijkswaterstaat schat de kosten van verkeersongelukken onder invloed op
> 1,7 miljard <